

pretačný rámec pre svoju tému autor nachádza aj v širších teoretických zdrojoch; napr. Frye na s. 13).

V tomto „divadelnom rámci“ potom autor štruktúruje svoje dielo akoby na dve klasické dramatické dejstvá, z ktorých každé sa člení na rad dielov a scén, nadväzujúcich na seba nielen chronologicky, ale aj dramaticky. Kniha prvá, nazvaná *Zodpovednosť*, analyzuje peripetie zrodu hrdinu cez mefistelovskú Skúšku (kap. 3) až po zmysel Obeti (3. diel) z pretrpeného prenasledovania a žalárovania. Druhá kniha je o Povolani, čo tu treba (rovnako v češtine ako v slovenčine) chápať skôr v zmysle životného poslania. Sleduje Havlovo trvalé úsilie o Nezávislosť (4. diel) v spore s postupným preberaním ťarchy Moci (5. diel) v revolúcii až po premenu Havla z politika na štátnika po vstupe na Hrad (kap. XVIII) v role prezidenta republiky.

Pokiaľ a nakoľko je nevyhnutnou zápornou postavou tohto „kusu“ aj Gustáv Husák, ide o *husákovskú komédiu*, v ktorej zloduch končí pádom a zánikom ríše zla; z hľadiska pozitívneho hrdinu ide však o *absurdnú drámu* víťazstva pravdy a lásky nad zlom a nenávisťou. Toľko evokujú pravidlá klasickej komédie či tragédie, pomocou ktorých autor približuje čitateľovi svoje dielo. Za týmto obalom sa však skrýva pevne vystavané vedecké dielo, opierajúce sa o bohaté prvotné i druhotné literárne zdroje vrátane celého bohatstva Havlových písomností, ako aj zodpovedajúce a už zúročené metodologické postupy s rozsiahlym archívnym materiálom. Navyše, veľmi dobre sa to číta.

(2015)

AKO VAJCE VAJCU

Hybridné prózy Pétera Esterházyho

Peter Zajac

Toto prirovnanie napísal Péter Esterházy na margo románu *Hrabalova kniha* (1990). V tom istom roku vydal László Szigeti knihu rozhovorov s Bohumilom Hrabalom *Klíčky na kapesníku* a dlho som si myslel, že sú to uzlíky na vreckovke, ale ide o futbalovú kľučku na malom priestore. Nie sú to slová zábudlivca, ale milovníka futbalu. Veď ešte tohto roku sa László tešil, že budú spolu s Péterom pozerať majstrovstvá Európy vo futbale, ale nebolo to isté. Esterházy mal rakovinu pankreasu a zomrel 14. júla 2016.

Dve veci viem však bezpečne. Maďarskí futbalisti urobili teplákmi brankára Kyrálya na majstrovstvách Európy Péterovi Esterházymu špeciálnu *offertu* a v denníkovej próze *Hasnyálmirigynapló*, ktorá práve vyšla, priniesol Esterházy svoju *offertu* Szigeti. Obaja sa poznali od čias reálneho socializmu. Gróf Péter Esterházy, slobodný pán z Galanty, dedičný gróf z Forchtensteinu, pán Csákváru a Gesztesa, bol už vtedy významným maďarským spisovateľom, ale u nás si ani nepinkol. Nevedeli sme nič o „Petrovej paradigme“ a najvýznamnejšej zmene v maďarskej povojnovej literatúre

od spisovateľa *ľudu a národa* k autorovi *subjektu a predikátu*, ako to vtedy sformuloval Esterházy. Vyznačovali ju mená Miklósa Mészölya, Imre Kertésza, Györgya Konráda, Pétera Esterházyho, Pétera Nádasza, Györgya Spiróa, na pozadí so Sándorom Máraiom. A Marcel Reich-Ranickí, ktorý voviedol modernú maďarskú literatúru do ne-meckého, a tým aj európskeho kultúrneho okruhu.

Futbal, kľučka na vreckovke a brankárske tepláky neboli len Esterházyho a Szige-tiho spomienkou na detstvo a zlaté časy maďarského futbalu, ale aj holdom Nietz-scheho *dieťaťa v mužovi*. Lebo len to môže žiť život ako literatúru a literatúru ako život, ako sa to podarilo Esterházymu a vydávať pre potešenie iných *svojich* maďarských, slovenských, stredoeurópskych a európskych autorov, ako sa to podarilo vo vydava-telstve Kalligram Lászlóvi Sziigetimu. Obaja mali šťastie na Hrabala, Mészölya, Kon-ráda, Nádasza, Spiróa, Závadu, Kukorellyho, Mártona, Grendela, Hunčíka, Talamona, Vilikovského, Pišťanka, Ballu, Samka Táleho. Niežeby nebola aj iná maďarská, slo-venská, česká či poľská literatúra, ale toto bola ich literatúra. U Pétera Esterházyho od *Malej maďarskej pornografie* (1984) a *Pomocných slovies srdca* (1985) cez *Jednu ženu* (1995), *Harmóniu caelestis* (2000) a *Opravené vydanie* (2002) až po *Pankreasov denník* (2016). A obaja mali šťastie na Julianu Szolnokiovú a Renátu Deákovú, a tá zase na Judit Görözdya a Anitu Huťkovú.

Renáta Deáková sa cítila pri prekladaní Esterházyho *hybridných próz*, v ktorých sa zmiešavajú nerovnorodé a nesúrodé prvky, ako ryba vo vode. Týka sa to všetkých Esterházyho próz, ale najmä tých posledných. Niečo o tom viem od čias, keď sme s Janom Štrasserom prekladali *Posledné dni* Karla Krausa. Som si istý, že keď post-moderna vypýchne, bude sa hovoriť o Péterovi Esterházym ako o modernom autorovi dlhého dvadsiateho storočia. Jeho irónia je splateným dlhom veľkej tradícii Laurencea Sterna, duchaplná a kruto kritická. V tom je podobný ako vajce vajcu Karlovi Krausovi, Jaroslavovi Haškovi a veľkej tradícii európskej prózy, ale aj odlišný od nich ako vajce od vajca.

(2016)

TRINÁSTE KOMNATY DIVADLA SKRAT*

Divadlo SkRAT: *Kryptotyp*. Bratislava.

Texty spracovala, komentáre situácií, scénické poznámky a úvod napísala Inge Hrubaničová.

Zora Bútorová

Kryptotyp a *Tabu*. Také sú názvy dvoch častí knihy z kolektívnej dielne tvorcov divadla Skrat. Oba názvy odkazujú na čosi skryté, utajené. Ten prvý, s predponou krypto-, na-značuje existenciu čohosi na prvý pohľad nespozorovateľného, podpovrchového, ale fakticky prítomného. Ten druhý poukazuje na čosi, čo je nedotknuteľné, chránené striktným, občas až posvätným zákazom. V drivej väčšine tabu nemá univerzálnu

* *Denník N*, 29. 3. 2016